„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
За Угарску; Србију Црну Гору
Друге стране земље
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт „ К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“, налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 180. У Новом Саду, у суботу 21. августа (3. септембра) 1910. Година XXVI.

Последњи обруч.

Гроф Ерентал, аустро-угарски министар спољних послова и маркиз Дисанђулијано, талијански министар спољних послова, састали су се у Салцбургу, да поправе и учврсте последњи обруч на традицијоналној данас већ испражњеној бачви, која се зове тројни савез. После тридесет година котрљања држи је још само последњи обруч, а и за тај се може рећи, да се истрошио. Остали су попуцали већ давно. Зближење Италије Француској и Русији, и постигнути међусобни њихов споразум одузели су савезу Италије с Немачком и Аустро Угарском, не само негдашњу блиставу фирму, него и срж, а Фортисов говор у римском парламенту пре две године и одјек тог говора у парламенту и у Италији показали су јасно, како тројни савез не би могао у озбиљним часовима обавезати Италију, да извршава савезничке дужности.

Италија се нарочито у последње време рапидно дигла. У слободоумном режиму и уставности талијански је народ доживео у кратко време савремену обнову. Уређене финансије, економски напредак, индустријски успеси итд. подигли су талијанску продукцију и њезину вредност на необичну висину. Све то изазвало је суревњивост међу савезницима и почело не само одузимати, него и спречавати дојакошње настојање тројног савеза, који се почео већ да испољава као носилац германског »Drang«-а на исток. Да та суревњивост није могла повољно деловати на политичку атмосферу, у којој тројни савез животари, не треба ни истицати. И само тако може се разумети онај хладан тон, којим талијанска штампа прати састанак ове двојице министара. Осим тога Италија ослањајући се не само на свој унутрашњи развитак и напредак, те војну спрему на копну и на мору, него и на успехе у својој спољној политици постигнуте склапањем споразума с Француском и Русијом не показује више воље, да у тројном савезу игра ограничену улогу и сасвим отворено захтева: сређеније прилике на аустријско-талијанској граници и респектовање жеља и права талијанског народа у Аустрији. Ово последње истиче талијанска штампа с толико ватре, да се одмах може опазити, колико цени своју снагу и њезин национални карактер.

Судећи по свему томе састанак Ерентала и Дисанђулијана не ће бити само акт учтивости и личног пријатељства, него једна врста обрачунавања, у ком је Италија записала велика потраживања. И тако ће Аустро-Угарска уз огроман утецај Немачке морати да приклони главу и пред утецајем своје друге формалне савезнице. Колики ће ти утецаји бити, не може се предсказати, а на послетку, скора будућност и другој поли монархије то ће најбоље показати. Довољно је за сад истакнути то, да у данашњем тројном савезу наша монархија почиње по мало да заузима последње место. Кад се још узме у обзир, да је и за то место без сумње цена велика, тад се може лако прорачунати, колико је и какве је успехе постигао гроф Ерентал у спољној политици. Далеко од великих сила, у гвозденом загрљају Немачке, у запетим одношајима с Балканом, на коме се опет нагло диже руски утицај и крај толике слабе вредности, а скупе уцене тројног савеза, није заиста ни чудо, што је Еренталова спољна политика спала на компликмнте Хакхи паше у — Маријенбаду!

Сви ти неуспеси један су разлог више, да се макар и последњи обруч тројног савеза очува и како-тако учврсти. Да ли је бар то пошло за руком, моћи ће се донекле „опипати“ из делегација, које ће због свега тога опет имати прилике, да упозоре Ерентала, као заједничког министра спољних послова, а и министра владарског дома, како несређене унутрашње прилике не могу користити спољним одношајима и да данашњи одношаји у обе поле монархије подржавајући немачко-мађарски режим не ће моћи спасти ни тај последњи обруч, који још држи тројни савез у целини и још привидно самосталну спољну политику наше монархије на — површини.

У Салцбургу министри обијају тројни савез и лупа, која се чује, оглашује само потпуну његову празнину.

Славље на Цетињу.

Телеграфске честитке краљу Николи приликом проглашења Црне Горе краљевином.

У јучерашњем броју јавили смо, да су сви европски владари упутили краљу Николи приликом проглашења Црне Горе краљевином срдачне телеграфске честитке.

Честитка цара и краља Франца Јосифа I.

Управо сам примио вест, да је Ваше Величанство прогласило Црну Гору краљевином. Честитајући том срећном приликом Вашем Величанству понављам уверење Мојих пријатељских осећаја и Моје жеље, да Ваше Величанство и краљевски дом срећно поживите.

Франц Јосиф.

Одговор краља Николе.

За читаво време моје владавине није Ваше царско и краљевско Величанство престало, да ме обасипље небројеним доказима доброте и склоности. Но, приликом проглашења Црне Горе краљевином поновно исказани доказ нарочито је драг срцу моме. Нека Ваше Величанство изволи примити израз моје дубоке захвалности, како за честитку, тако и за остале милостиве жеље, које ће мојој земљи и моме дому донети за исвесно срећу.

Никола.

Честитка краља Петра.

На вест о проглашењу Црне Горе краљевином и Вашег Величанства краљем хитам, да приликом тог догађаја, као истински тумач мога народа, изручим Вашем Величанству моје најсрдачније честитање. Приликом сваког Вашег настојања за добро Црне Горе, која је нашим срцима тако близу и тако драга, пратиће Ваше Величанство моје најбоље жеље.

Петар.

Честитка цара Николе.

На дан, када народ Црне Горе крунише педесетогодишњи јубилеј владавине Вашег Величанства подизањем Црне Горе на краљевину, ценим се срећним, да Вам, Величанство, даднем доказ мога срдачног поштовања према Вама именујући Вас 15. августа фелдмаршалом руске војске. Уједно изјављујем моје најсрдачније жеље за срећу Вашег Величанства, Њеног Величанства Краљице Милене и целе краљевске куће.

ЛИСТАК.

Ситнице из живота нашег краља.

Под тим натписом написао је угледни мађарски писац Аурел Вади неколико анекдота из живота нашег владара. Тако прича:

Наш краљ јако воли да игра тарока, а игра га изврсно. И кад год се врати из лова онако уморан, после скромне вечере у још скровитијем ловачком замку свом и нехотице запита свог побочника, да ли има трећег за партију тарока.

Да је оваква партија лежерна, неусиљена, грађанска, доказује овај догађај, који се збио у Штајерској у једном старом ловачком замку.

Побочник, да би уговео староме краљу — који је тога дана сам ловио — запита надзорника, да ли зна једнога тарок-партнера, наравно с којим би краљ могао сести да игра.

Надзорник му рече, да је стари надшумар, — који је краља цео дан пратио по лову — одличан тарокиста. Иначе је одавна у краљевој служби и ако је по вољи, можда би он могао...

Побочник јави краљу, који је иначе јако волео тога надшумара и више је пута с њиме пријатељски ћаскао, када је то ловљење допуштало. Једном, пре 20 година, одвео је исти тај надшумар краља у заседу на тетребе. Па кад је краљ својим гласним кашљањем поплашио птицу, обрецну се љутито надшумар:

So wern's aber... an Kukuk schiessen! (До ђавола, тако не ћете ништа убити!)

Долази верни „Waidmann“. Снебивајући и непрестанце клањајући се, седа надшумар за сто, али се вратки непријатно осећа. Међу високим сладићима, маховином обраслим стенама, старим оморикама, тамо се он осећа у свом елементу, тамо је он код куће. Тамо ће и краљу рећи своје мишљење. Али овде? на паркетнама? у наслоњачи? за столом?...

Но већ код треће партије надвлада страст тарока. И краљ већ поче увиђати, да има посла с достојним противником. И у почетку бојажљиви надшумар већ изрече смело прву „контру“.

И упали му. Али је и краљ од меса и крви тарокиста те тражи revanche. Надшумар закаже 11 тарока и пагат ултимо.

Краљ има 8 тарока и fors фарбу. Још се нађе с надшумаром у боји и ток се игре окрене тако, да је краљ могао двапут пребити. И кад надшумар победоносно изигра пагата, краљ мирно, смешећи се метне свог осмог тарока на пагата.

Мал није капља ударила надшумара. Жестока, здрава шумарева крв узаври у њему, те заборавивши и на себе и на партнера, удари песницом по столу и узвикну:

— Na so was! Hat der Kerl noch a Tarok. (Но тако што! Лола има још један тарок!)

После неколико тренутака, к'о врелом водом опарен, скочи са столице и склопивши руке рече краљу:

Jessas, Majestät, was hab' i' g'sagt!... (За бога Величанство, шта сам рекао!...)

Краљ леђима заваљен у наслоњачу грофотом се смејао и од смеја влажним очима намигне очајном увредитељу величанства, да:

Spieln's nur weiter! (Играјте само даље!)

Тако је весео играч наш краљ.

*

Какво златно срце има наш владар, види се из занимљивог случаја, који се десио мојој ученици.

Отац моје ученице био је виши чиновник. Али је трошио више но што је могао и смео трошити, доспе на осуђеничку клупу и буде осуђен на две године.

Већ се приближавао дан, када ће упропаштеној, очајној породици одвести хранитеља у болницу. Његова ћерка, — која се била одлучила да се посвети позорници и у то доба посећивала глумачку школу — одлучи се на дрзак и велик корак.

Оде сиротица да моли милост за свог бедног оца у самога краља.

Обучена у црно, дрхтајући је чекала, да дође на њу ред, када ће бити примљена у аудијенцију.

Срце јој је јаче куцало, дрхтајући се крене, и наједном створи се пред милостивим и добрим краљем.

Сирота девојка не могаше речи прозборити, колена јој клецаху и сроза се пред ноге краљу.

Тек кад је погледала у благе краљеве очи, сиротица јецајући прозбори:

Узвишени господару! Људи говоре да је мој отац нешто, нешто велико згрешио, ... али ја, његово дете, ја не смем у то да верујем!

Очи краљеве напунише се сузама. Неколко тренутака посматраше сирото дете које је јецало, затим се нагне њој, подигне је и рече:

Имате право, дете моје!

И њеног оца нису никад затворили. И ова тужна породица благосиља и обожава седог и доброг оца — краља!

Парагово 30. VIII. 1910. **Д. Ј.**

љевске породице, као и за добро и напредак ове земље, вечите пријатељице Русије.

Николај.

Честитка српске владе.

Министарски савет Његова Величанства краља од Србије моли, да Ваше Величанство изволи примити приликом проглашења Црне Горе краљевином најтоплије честитање. Дао Бог, да нова српска краљевина под још дугом владавином Вашег Величанства донесе Црној Гори и читавом Српству срећу и славу.

Вашем Величанству одани

Миловановић,
министар спољних послова.

Свечан банкет и игранка.

Прекјуче је приредила цетињска општина велики банкет у почаст свим гостима и изасланицима стране штампе, који се на Цетињу налазе. После поздравног говора градског начелника држао је Др. Мих. Полит-Десанчић подужи говор, у коме је нарочито истакао значај честитке цара и краља Франца Јосифа краљу Николи. После тога се одржала игранка у великој магистратској дворници, на којој је било преко 1000 лица. Игранци је присуствовао и краљевски пар с породицом и гостима.

После јучерашње војне смотре, позвао је краљ Никола к себи неке дипломате, међу њима и аустро-угарског посланика Гисла. Овом приликом је краљ Никола дигао чашу у здравље цара и краља Франца Јосифа и захвалио се на његовим пријатељским осећајима према Црној Гори.

*

Долазак грчког престолонаследника.

Јуче је стигла у Бар грчка ескадра са грчким престолонаследником Константином и супругом. Млади пар је по подне стигао на Цетиње, где је врло свечано дочекан. У вече је био свечани ручак у част гостима, којом приликом је краљ Никола држао говор, у коме је нарочито истакао симпатије и пријатељске односе, који владају међу Црном Гором и Грчком, као и међу владајућим им домовима.

НОВИ САД, 20. августа 1910.

— **Бр. зап. 276/1910.** После дугог времена добио је познати Јаша Томић и опет свој број. У бирачкој листи наиме стоји крај имена „Јаша Томић“: „Број зап. 276/1910.“ Но, то није главно. Та Јаша Томић имао је већ свој број и на послетку, мари ко данас, да ли је Јаша Томић и опет дошао до броја. Главно је, да крај тог броја од речи до речи стоји:

»**Захвалио се.** Из седнице месног црквеног одбора. 27. авг. 1910. *Јерковић* с. р., председник, *Петровић* с. р., перовођа.«

То је учињено на предлог потпредседника административног одбора виспреног Косте Брадваровића, који је одбору јавио, да се Јаша Томић захваљује на увртњу у бирачку листу и према томе, да се из листе избрише!

Против оваквог смушеног поступка одборовог требало би најодлучније протестовати. Јаша Томић прешао је 24. годину и плаћа парохијал. Према томе не би смео бити брисан из бирачке листе, кад би његова »захвала« била **једини** разлог томе брисању. А да ли би он своја бирачка права или дужности хтео вршити или не, то је споредна, односно, скроз његова приватна ствар. Ствар је стога јавности, да спречи одбор у таквом „брисању“ и навађању којекаквих »захвала« на рачун тог брисања. Онај, кога треба брисати, нека се брише, и ако се већ хоће да спомене разлог, онда нека се наведе **прави** разлог брисању, а не којекакве „захвале“. Целом свету познато је, да »захвала« Јаше Томића није, не може и не сме бити разлог његову брисању из бирачке листе. Прави разлог брисању познат је добро и одбору и да је одбор био према Јаши Томићу обазрив, не би га био ни уврстио у бирачку листу, где му нема места. Тако је одбор доживео бламажу, а Јаша Томић добио и опет број и то велики број: **276**!

— **Још о »велеиздајничким« манифестацијама у Сњету.** Јавили смо, како су сњетски Хрвати дочекали у сњетском пристаништу српског престолонаследника Александра бурним овацијама и како је тамошња жандармерија почела, да на свој познати начин „уредује“, а политичка власт да води истрагу против манифестаната.

Главни гласник хрватске напредне странке, сњетска „Sloboda“ с правом осуђује овакав поступак жандара и полиције, па вели:

»У чему је гријех ових манифестаната, који су кликнули: »Живио«, а кликнули без икакова по било кога, а некмо ли нашу државу, опасног или недоличног додатка! *Ми би упитали ове наше политичке органе* још само ово: *Би ли се одважили на такво понашање, да се радило о престолонаследнику: немачком, талијанском, енглеском или кинеском!?* Шта би било и који ли би casus belli био, *кад би*, рецимо, *био на проласку кроз Србију наш престолонаследник, па би тамошње власти овако стале затварати оне, који би му кликнули »Живио«*?! До каквих закључака доводе и какове посљедице изазива оваково понашање«?

Тачно!

— **Право удруживања и Хедерварије**ва **влада**. Угарски железничарски радници имали су свој савез, који је бројао 18,000 чланова. Слободоумни и европски образовани коалициони министар трговине Фрања Кошут растерао је овај савез јер му се није свиђао. Кад је дошао на владу гроф Куен-Хедервари, железничарски радници се надали, да ће опет доћи до свог савеза, који је штитио њихове интересе. Израдили су нове статуте и службеним их путем поднели на потврду. Али влада, која је пре избора обећавала, да ће им и звезде с неба скинути, сад кад је добила у сабору сигурну већину, неће више ни да зна за своја стара обећања. Тако су и железничарским радницима враћени статути непотврђени. У мотивацији се истиче, да није саветно дозволити, да се железничарски радници организују у засебно удружење — него нека се придруже опћем удружењу железничарских чиновника, у самој ствари је јасно, да влада не дозвољава удруживање радника, а то баца на њену слободоумност веома сумњиву светлост.

Та владина одлука веома је огорчила железничарске раднике, који су одмах обавестили о том међународни солијалнодемократски конгрес у Кодњу.

— **Дредноти!** Неки дан су јавиле новине, како је престолонаследник Франц Фердинанд походио капиталистичког барона Ротшилда. Тој вести додале су неке новине и вест, да је тај поход у вези с изградњом дреднота. Ротшилд је наиме »дао миг« витковичким ковницама, да започну с израђивањем материјала за дредноте, и ако делегације још нису за то вотирале потребни кредит.

Но, дредноти напредују, а с њима напредују дакако и трошкови. Док су још пре неколико година велике убојне лађе стајале 12—15 милијона круна, данас само један дреднот стоји четири пута више. Осим тога ратна техника свима силама ради, да дредноте, што више »усаврши«!

Тако сад из Енглеске јављају, да се у Портсмауту гради дреднот, који неће терати пара, него аутомобилски мотор од 300.000 коњских сила. Како мотори не требају казана, димњака, парних машина, угљена, ложача и машиниста, употребиће се сав тај простор и тежина, која мотором отпада, на 30 цоли дебеле оклопе, многобројније и веће топове итд. Осим тога, како неће бити димњака моћи ће се топови тако наместити, да сви могу у свима правцима наједаред пуцати.

Тако Енглеска! И док она тако, дотле ће будући нови дредноти, за које сад витковичке ковнице спремају материјал, бити »шкарт«, за који се утрошио силан новац — узалуд!

Политички преглед.

— **Избор по седми пут изабраног љубљанског начелника Хрибара — и распуштање љубљанског варошког представништва.** Јавили смо већ, да је Хрибар изабран опет љубљанским начелником са свим гласовима осим једнога са белом гласовницом, а то од самог Хрибара.

Кад је проглашен избор, варошки представници и опћинство на галерији провалише у бурно клицање „Живио!“ Даме су са галерија бацале цвеће на дра Хрибара. Овај је избор одјекнуо једнако одушевљено и у словеначкој публици. Кад се одушевљење у дворани мало слегло управио је подначелник др. Тавчар на Хрибара питање, да ли прихваћа овај избор за начелника.

Хрибар је на ово питање одговорио кратким говором, у којем је рекао, да је ово **седми** пут, што је поновно биран начелником. Задњи пут његов избор није био потврђен, а та царева одлука збила се на предлог владе. Пребацује му се, да је он одговоран за писање словеначких новина приликом познатих противњемачких испада године 1908. и што се према земаљском председнику понашао одвише парламентарно, а не као какав котарски поглавар. Спомиње му се у грех и брзојав управљен словенском журналистичком савезу, у којем да је називом „солдатеска“ означио државне функцијонаре.

Познато је свима, да је он за догађаја 1908. све учинио, да се у Љубљани и у земљи одржи мир, али као заступник у бечком парламенту морао је заступати интересе својих изборника и интересе града Љубљане. Нечувено је, да влада казни због његовог политичког деловања. Такове прилике нису нигде могуће!

Пребацује му се надаље, што је један заплењени чланак у »Словенском Народу«, прочитавши га у парламенту имунизирао. Његова је дужност била, да поради нешто против неоправдане заплене. Надаље му се пребацује, да је на једној скупштини повукао у дебату цареву личност. То није истина. Он је рекао: Знамо, да је цар опкољен дворском камарилом и да се због својих саветника налази у њемачком мору. О свом одношају према Русији напомиње, да се може поносити својим патриотизмом као ни један чиновник. Он је ишао само за учвршћењем културних и пријатељских веза са Русијом. Та Аустро-Угарска је са словенским царством у пријатељству и Русија је једном била позвана у помоћ од Аустрије. Закључио је, да се поноси овим избором, и да ће га прихватити, ако га круна одобри. Бурно одобравање дочекало је ове речи дра Хрибара.

На то је др. Оражен изнео свој прешни предлог, да се најлепша и најпрометнија улица у Љубљани, Господска улица, прозове именом Хрибара. Предлог је одгођен до будуће седнице. — На то је подначелник дигао седницу.

Међутим је, како смо у јучерашњим телеграмима већ донели, варошко представништво распуштено и постављен је комесаријат. Тако Бинертова влада мисли, да уништи опозицијско држање Словенаца. Но, сигурно је, да ће се преварити. У Љубљани је већ јуче закључило грађанство, да поново бира распуштено варошко представништво, а ово ће по ново по **осми** пут бирати Хрибара начеоником Љубљане. Осим тога предузеће словеначки посланици с осталим словенским посланицима у бечком парламенту најоштрију борбу против Бинерта и показаће и опет целом свету, како има много трулог у држави — аустријској и како Бинертова влада иде за тим, да дотера државу на руб апсолутизма.

— **Положај у Аустрији.** „Deutschnationale Korrespondenz“ пише: С добро се обавештене парламентарне стране потврђује, да се не ће променути углављени рок за сазив земаљских сабора, као ни делегације и бечког парламента. Према томе ће се бечки парламенат опет састати истом у првој половици новембра. Дотле ће се закључити заседање сабора као и делегације. Влада не помишља на нов избор делегата, за ову годину, тај ће се избор извршити тек за идуће заседање делегације за годину 1911., по свој прилици већ у новембру. Што се тиче чешког сабора влада ће причекати, како ће се свршити конференције, што ће их министар-председник барон Бинерт повести у првој половици септембра, после својега повратка у Беч, с вођама чешких и немачких странака. Чешки ће сабор сазвати само онда, ако се буде зајамчила његова раднаспособност.

— **Руска црноморска флота.** Недавно смо донели, како је руски адмиралитет предузео повећање руске ратне црноморске флоте. Како сад из Петрограда јављају, одређено је, да се за ову годину утроши 12 милијона рубаља за појачање црноморске флоте.

Ово је најбољи одговор Турској, да се неутрализира Црно Море, а уједно и одговор на повећање турске ратне морнарице. Како је наиме познато, турска влада »купила« је бајаги од Немачке два стара брода, а безазлени Турци већ помислише, да ће се Турска с та два брода претворити у некакву »велику силу«!

— **Запети одношаји између Грчке и Турске.** Јавили смо, како је приликом недавно извршених избора за грчку народну скупштину, изнела је победу нова народна странка под вођством критског поглавице Венизелоса. Доскора ће се састати у Атини грчка народна скупштина, у коју ће унићи Венизелос као вођа нове странке, а по себи се разуме, да ће у најближој будућности преузети кормило владе у своје руке. Грчко новинство даје одушке своме задовољству над тиме, што су код избора доживеле пораз непотистичке странке под Теотокисом и Ралисом. Листови цртају Венизелоса као даровитога вођу, разборитога организатора, реалнога политичара, значајнога човека, који ће тешко искушаној земљи отворити нову еру.

Међутим вести из Цариграда јављају, да *порта ни у ком случају не ће трпети долазак Крићана у грчку народну скупштину*, те ће захтевати дефинитивно решење критскога питања на нацрту аутономије у садашњем тренутку, који држи најподеснијим за то.

Да том свом захтеву даде јачи значај, обуставила је разоружавање Албаније и повукла војску у унутрашњост, одакле је сваки час може бацити на грчку границу.

Како се види, положај на Балкану увек је замршен и непрестано прети, да не букне!

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 20. августа 1910.

— **Србине — свој своме!** Од јуче је отпочело уписивање у школе. Нови Сад је пун родитеља и осталог света, нарочито из околине, који су дошли, да упишу децу у школе, да се побрину за стан, купе књиге, хаљине и т. д.

Имајући то у виду, истичемо и позивамо родитеље и остале, да *купују у првом реду само код Србина*. Свака потура, која из наших руку пређе у туђе руке, *народни је губитак*. Чеси чак веле, да је и *народно издајство*!

Дакле Србине, свој своме!

— **Узвампприли се!** Како *јучерање* пештанске и *данашња* новосадска »Застава« јавља, држаће радикална »странка« 26. августа (8. септембра) о. г. у Земуну свој поузданички састанак. Иш не праши!

— **»Застава« се бајаги љути, а заправо — стрепи!** Ова радикалска јадница јавила је неки дан, да се је чувени управник српске манастирске штампарије Мита Клицин, »захвалио« на том месту. Од тога дана наваљује непрестано на хајдучки саборски одбор, како гони радикале, да се »захваљују« и како све од реда намешта саме самосталце.

Међутим »Застава« добро зна, како су у своје време радикали изјурили из српске манастирске штампарије проту Димитрија Руварца, док је хајдучки саборски одбор дао Мити Клицину пуна три месеца времена, да удеси штампарију пре, него што ће се »захвалити«.

То »Застава« добро зна, па ипак грди хајдучки саборски одбор и љути се због тога, но само на око, јер јој из те њезине љутости провирује големи страх! »Застава« на име добро зна, да је у тој штампарији на пр. још и **данас** фактор највећи радикалски кортеш Александар Захарић, кога је прота Руварац из милости, а не због спреме, примио у штампарију као слагача, док га није Мита Клицин из захвалности аванзовао на фактора! Осим тога архирадикала још седе у тој штампарији Красојевићеви кортеши Ђока Бакаловић прозвани »радикалски џокеј« и неки Пера Веселиновић, прозвани »директор«, заузимајући у штампарији нека непотребна и загонетна места.

Зна то »Застава«, па се сад бајаги љути, у страху, да се ова тројица такођер наједном не »захвале«, — јер ко би онда агитовао и кортешовао за Красојевића и радикалске кандидате?!

Осим тога евентуалног будућег захваљивања, односно чишћења, у манастирској штампарији боји се »Застава«, да метла саборског одбора не би случајно дошла и у зграду саборских фондова и тамо наишла на пр. на Тошу Јовановића, прозваног Черкеза, због кога су радикали, да га награде за оно нешто темишварских аката, отерали Милана Теодоровића а кога је Сабор решио дужности. Но »хајдучки« саборски одбор оставио је против саборског закључка из »непознатих«, али и несхватљивих разлога тог радикалског Черкеза на месту пружајући му тако и даље прилику, да још боље може радити за радикалску „странку". — Још се „Застава" боји, да та метла не би наишла и на Протића, прозваног „св. Николу", јер ко би за бога псовао нерадикалима у сабору бога!

За то се сад „Застава" бајаги љути, не би ли бар спасла своје људе од даљих својевољних захвала!

На послетку се »Застава" љути и на Школски Савет, јер „намешта" нерадикале! „Застава" добро зна, како су радикали без срца отерали с горњо-карловачке препарандије проф. канд. Стевана Јелачу, само за то, јер је био самосталац. А тај школски савет намешта поновно суспендованог и неквалификованог **радикала** Уроша Грбића на ту препарандију, док у исто време проф. канд. Стеван Јелача недалеко те препарандије продаје школској деци у Гор. Карловцу писаљке и пера. Кад су га на име радикали без разлога отерали, латио се поштеног рада и постао — књижар. То је и данас и ако је књижар могао постати без академске спреме и већ пре десетак година. И док он тако, дотле ће квалификовани радикал, али неквалификовани „професор" Урош Грбић чатати и даље у »Застави", како школски савет прогони — радикале!

»Заставо«, јаднице, шта се „љутиш", кад свако види, да се — бојиш!

— **Попис становништва.** Званични гласник доноси од краља санкцијонисани закон о попису становништва. *Срби, не заборавите унети у пописну листу, да вам је матерњи језик српски* и не дајте, да вам неовлаштено ко листу пред очима фалзифицира!

— **Другарско вече Новосадске Трговачке Омладине.** Сутра у суботу, 3. о. м. приређује Н. Т. О. другарско вече са поучним предавањем, на ком ће предавати госп. др. Милан Петровић о »српском језику у трговини« а после тога ће се говорити о »вечерњој школи«. После предавања свираће тамбурашки збор „Невен"-а.

Упозоравамо наше трговце на ово занимљиво другарско вече Н. Т. О.

— **Верени.** Госп. Милан Т. Мирков из Вел. Кикинде верио се с гђцом Зорком Лукић из Вршца. Честитамо!

— **Девојачко васпиталиште св. Мајке Ангелине у Будимпешти.** У прошлој години имало је ово васпиталиште 26 питомица, од којих се половина учила у средњим и вишим школама будимпештанским, а друга половина допуњавала је своју наставу у васпиталишту. За идућу школску годину 1910./11. може васпиталиште да прими потпуно 30 питомаца. Програме и обавештаје даје управа девојачког васпиталишта св. Мајке Ангелине (Budápest IV. Váczi utcza 63)

— **Шта ћемо и куда ћемо са нашим ђацима. Богати родитељи збринуће лако своју децу, али шта ћемо и куда ћемо са онима ђацима, који су сиромашни, који немају где а не чему да живу, који не могу на више школе, а здрави су и ваљани су, па заслужују, да се и за њих заузмемо, да их ишчупамо из јада сиротиње и пропасти?**

Све те ваљане здраве Србе ђаке од 12 до 15 година, који су макар основну школу добро изучили, препоручујте »Привреднику«, који ће их лепо упутити и добро удомити.

За ваљану децу за коју се „Привредник" заузме, збринуто је — као што је познато — све, све од првог дана шегртовања, па док не стану на своје ноге, док не отпочну своје самосталне радње

Нужни капитал — за отпочетак самосталне радње — осагураће се тима питомцима, који су ваљани, па се држе у свему свога реда.

„Привредник" се заузме онда, да се према себи са ваљаним Српкињама и ожене.

Упућујте, дакле, увек и неупућене родитеље и неразумну децу и све Србе уопће: како ваљани људи своју срећу најсигурније постизавају, макар и сиромашни били.

Новости са стране.

— **Усрећитељи Будимпеште.** Будимпешта је већ одавна позната као прави Елдорадо разних Јевреја из Галиције и Русије, којима је прва станица Горња Угааска, где се у русинским крајевима обогате, те касније у Будимпнштн или они, или њихови последници наставе живот као угледни грађани престонички. Многи пак од њих и у самој Будимпешти отпочну своју каријеру у кафтанима и за золуфима — а завршују је или у највишим почастима, а затим врло често у тавници, камо доспевају редовно због тога, што су дошли у сукоб с кривичним законом. Један такав ексемплар је и пештански варошки представник Хенрик Цукер који је пре четрдесет година дошао из Галиције у кафтану, настанио се у Будимпешти — за интелигенцију му је пак карактеристично, да није знао ни читати ни писати. Спекулацијом је дотерао до имања од 700.000 круна. У последње време имао је стовариште стаклене робе, које је био осигурао код два разна друштва. За неколико недеља у радњи му је било седам пожара. Друштва су му у првим мах исплаћивала не слутећи ништа рђаво. Сама прва три пожара донела су 64.900 круна. Али кад пожари учесташе друштво „Феникс" га пријави, и истрага, која је покренута била, довела је, да је стрпан у затвор. Одговараће пак пред судом због лажног сведочења, због паљевине и варања. И такав човек је био варошки представник угарске престонице! Заиста жалосна слика о приликама у Будимпешти.

— **Крипенова парница.** Енглески судови брзо раде. Тек што је др. Крипен, који је оптужен да је убио жену своју, доведен из Америке већ је отпочела главна расправа против њега, али се морала одложити на осам дана, на расправе се био слегао силан свет, који је огорчено демонстровао против оптуженога.

— **Кад калуђер спекулира.** У Целовцу, у Корушкој, ухапшен је монсињор Кајзер због сумње, да је учинио више превара. Кајзер се био упустио у многе привредне спекулације. Сазидао је хотел, подигао пивару, купио рудник, уредио стовариште дрва, закупио је шуме, хтео је спровести једну трговачку трансакцију, за коју му је требала малена свота од неких 6 милиона круна. За сва та предузећа узео је из централне касе Рајфајзенових ратарких задруга 3 милијона круна. Крај тих спекулација био је ужасан крах — и Кајзер је доспео у затвор. Катастрофа централне касе ратарских задруга страдаће многи мали људи, занатлије и ратари, који су централној каси поверили своје имање. Тај Кајзер варао је своју паству на рачун римокатоличке вере, и ширио клерикализам на све стране. Како је као угледан члан цркве био и угледни члан хришћ. социјала биће проглашен лудим и стрпан у — клоштер!

— **Клевета нагнала девојку у смрт.** Ових дана скочила је у Будимпешти с Јелисавина моста једна девојка у Дунав, и више се није показала на површини. На мосту је оставила два писма. Једно је било управљено на полицију, те се у њему налазиле ове речи: „Бестидна клевета нагнала ме је у смрт, па желим своју невиност доказати. Маргита Киш." Полиција досада није могла о њој сазнати ништа подробније.

РАЗНО.

— **Загонетка.** Ових дана се је навршило 14 година од дана, када се у луци вароши Хаване (на острву Куби разорена североамериканска оклопница »Maine«. Тај догађај је био повод за рат међу Сједињеним Државама и Шпањолском. Ова последња је изгубила у том рату своју флоту, коју су Американци уништили у поморским биткама код Кавите (на Филипинским острвима) и код Сантјага де Куба; изгубила је Шпањолска даље острва: Кубу, Порторико, Филипине. Уопште силно је понижена и ослабљена некада силна држава, у којој под Карлом V., „сунце није залазило." Сад тек амерички листови почињу да размишљају о питању: да ли су заиста Шпањолци скривили због рата и шта је добила Америка?

Излази, пре свега, да није било потребе ратовати за ослобођење Кубе од шпањолске власти, јер се је Шпањолска спремала да сама даде острву пуну слободу. Али особе, којима је рат ишао у рачун, умедоше сакрити од публике те вести. Америка није имала никакве битне користи од својих потоњих победа. Куба се и сада отима за потпуну независност. Филипини захтевају огромног трошка за одбрану и они су јабука раздора с Јапаном.

Нагумала се и то веома јако, група спекуланата. И ту се јавља загонетка: ко је разорио „Maine"? У оно доба су за то свалили кривицу на Шпањолце, и то је страшно огорчило народ у Северној Америци. Али пита се, зашто нека тајанствена сила у Америци, у конгресу и сенату, до дана данашњег задржава издизање трупине оклопнице »Maine«, која је тако недубоко потонула, да јој убојне катарке стрше изнад воде?

Људи, који знају ствар, одговарају на то питање: преглед издигнуте трупине доказао би, да је експлозија извршена не с поља, него изнутра, и да је нису извршили Шпањолци, него Американци, по наруџбини оних, чија је корист пошто по то захтевала рат. Испоставило би се, да банкари и спекуланти праве историју ради свог џепа. И зато конгрес и сенат Сједињених Држава никако не могу да одобре довољно новаца за подизање »Maine«.

— **Држава у којој се не плаћа порез.** Њујоршки листови јављају да је савезна америчка држава менеполис решила да идуће године не наплаћује никакав порез, јер има толико новаца, да не зна шта ће с њима. У државну касу ушло је за последњих 12 месеци од продаје земаља и шума и од процента од наслеђа 20,000.000 круна, а тај сувишак с дана на дан све више расте.

— **Нестајање животиња с крзном.** У једном извештају о руској трговини који је написао енглески конзул Грове а издало енглеско министарство трговине, нарочито се упозорава на све веће ишчезавање животиња са крзном у Русији. Руски ловци мисле да је том опадању зверова са крзном главни узрок повећана трговина дрва, која је довела велики број радника на далеки север и растерала зверове у најудаљеније и најзабаченије пределе.

Сибирски посланици у Думи поднели су један извештај, у коме упозоравају на опасност потпуног истребљења зверова са крзном. Број продатих крзана сваке године је мањи, не зато што се можда мање лови, него што начин лова има врло рђаве последице. У неким крајевима дивље зверке су већ потпуно истребљене. У губернији Тоболск хвата се годишње 50.000 до 70.000 лисица, али свега 5.000 до 10.000 одраслих. У губернијама јакуској и јенисејској, где се младе лисице не смеју хватати, продаје се годишње 15.000 до 25.000 лисичијих крза.

У том извештају нарочито се истиче, да се сваке јесени и сваког пролећа хвата велики број скотних зверки, од чега нема никакве користи, него напротив врло велика штета јер то све зверове управо тамани. Стога они траже од руске владе, да одреди време, када се зверови, од којих се добија крзно, не смеју убијати.

Народно здравље.

И ако је опасност ширења колере предузетим енергичним мерама умањена или боље рећи ишчезла, то је ипак с обзиром на колеру у Русији и жив саобраћај, који се не може спречити, потребно, да се увек рачуна на могућност изненадног доласка тог немилог госта и да се о спречавању његову води озбиљна брига.

Због тога доносимо од стручњака написан чланак, који ће у многом погледу надопунити обавештења потребна у данашњим приликама.

КОЛЕРА.

Тако се зове она страшна болест, која је одомаћена на обалама Ганга и у Доњој Бенгалији, а оданде се кад-кад, преноси у остале крајеве света. У Европи је у јачој мери, први пут 1823. г. таманила свет, а после тога још пет пута до ове године.

Из дана у дан, хиљадама људи подлежу заразним болестима (јектика, сифилис, тифус и т. д.) и тога још није доста, него се већ више од месец дана увукла у Европу опет колера, да она још толико људи стамани, колико све остале болести скупа.

Узнемирене су државне власти свију европских држава, народи стрепе, јер бесни колера у Русији, Италији, увукла се у Аустрију, а појавила се колера и у Пешти и Пожуну (?).

Наше, како средишње, тако исто и пограничне власти доста су опрезне. Издане су строге полицајне и лечничке наредбе и чине се све друге потребне предспреме. Власт чини све могуће, да спречи продирање колере у Угарску, ако се пак поред свега тога буде појавила, да се зараза на што мањи простор ограничи. Но власт ни на који начин није кадра учинити толико, колико може сам народ, буде ли сваки појединац пазио на себе и своју околину. Разуме се, да је за то потребно познавање колере, њеног начина ширења и знање, како се може сачувати од заразе.

Колера је заразна болест, коју проузрокује бактерија (commabacillus, пронашао ју је Роберт Кох 1883. год.) као и остале заразне болести (н. пр. јектика, тифус, дифтиритис и т. д.). Бацил колере, скоро никада не прелази директно са болесногa на здравога, него се са храном (пресна и добро неискувана храна, зеље, воће и т. д.) и водом уноси кроз уста у желудац, а одатле у танко црево, у коме се врло брзо хиљада-

ма намножи и проузрокује против и повраћање (главни знаци колере), услед чега тело губи своје течне састојке. Поред тога бацил колере ствара једну врсту отрова (toxin), који се крвљу разноси по читавом телу.

Колера се најбрже шири и најдуже задржи међу сиромашнима и сељацима, јер они се због немаштине или услед недовољне обавештености рђаво хране и станују у прљавим и нездравим становима.

Први знаци колере су; често повраћање и пролив са јаким крчањем црева. Болесници се у лицу јако промену; побледе, очи су им упале и заокружене дебелим плавим карикама; образи су им упали, нос изгледа дужи и тањи, те услед свега тога лице добија дугуљаст облик. Често осећају грчеве у листовима, грло им је сухо, а глас промукао. Спопада их мука и несвестица. Већ првог или другог дана сви споменути знаци појачају; бйло слабо или скоро неприметно бије, усне, ноздрве, руке и ноге поплаве. Већина болесника, на неколико сати после појаве ових последњих знакова, услед ослабљеног срца умре. Дакле болест обично 1—2 дана траје.

Они, који остану у животу, све ређе и ређе имају пролив и повраћају; полако се губе и остали знаци колере, али опасност по живот још није искључена, јер неки толико клону и ослабе, да, иако је нестало свих знакова болести, за неколико дана умру. У сретном случају болесници се за недељу-две дана потпуно опораве.

Код многих болесника се у јачој мери показује утицај отрова, који стварају бацили и који се кроз слузокожу црева упија у крв, те разноси по читавом телу, него што је утицај самих бацила т. ј. болесници немају у врло јакој мери пролив и повраћање, али имају час јачу, час слабију грозницу, главобољу и осећају се јако изнуренима. На врату, по грудима, трбуху и леђи појаве се мрље у величини кукуружњег зрна или нешто мало веће.

Према колери су најотпорнији од 10—20 год. стари, а најмање су отпорна деца и преко 40 год. стари. Морталитет код колере је 40—50% т. ј. од стотине оболелих умире их 40—50.

Како се може сачувати од заразе?

Болесног одмах треба оделити од здравих, одмах позвати лечника и по његовом упутству треба пазити и лечити болеснога.

Они, који долазе у додир са болеснима, могу се сачувати од директне заразе одржавањем чистоте на себи и око себе. Руке, после свакога додира са болесником треба добро опрати сапуном, а за тим испрати у шпиритусу и сублимату или карболу. Од индиректне заразе може се сачувати уредним животом. Нарочито на желудац треба пазити, да се јелом или пићем не оптерети, те да не оболи. Свако јело треба добро искувати и држати га у чистим, добро искуваним и опраним судовима. Исто тако воду за пиће треба добро искувати и у добро заклопљеном суду држати. Купљено воће не треба јести, јер »не зна се, да ли се когод већ заражен колером, дотакао тога воћа.

Трице и бљувањак болесников треба просипати у заход и за тим прелити са гашеним кречом и карболом или само карболом.

Рубље, постељу и одело болесниково треба добро испирати у кључалој води. Ствари којих се болесник дотицао и које нису од вредности најбоље је спалити.

Дебрецин, 28. VIII. 1910.

Др. Душан Јелесић.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »Браника«.

Колера.

Будимпешта, 20. августа. Бактеоролошка истрага потврђује, да је у Мухачу преминули матрос умро од колере.

Маневри талијанске ратне морнарице.

Рим, 20. августа. Данас су започели велики маневри ратне морнарице и то у Јадранском мору. Ово су после дугог времена први талијански маневри у аустријским водама.

ПОЗИВ

у свечану седницу Књижевног Одељења Матице Српске.

Господа чланови Књижевног Одељења, почасни и редовни чланови Матице Српске, као год и чланови приложници, умољавају се, да изволе доћи у свечану седницу Књижевног Одељења, која ће бити у четвртак 28. августа (10. септембра) о. г.

У седници ће говорити члан др. Милан Савић у спомен и славу преминулом члану дру Ники Максимовићу.

Састанак је у $4^1/_2$ часа по подне у дворани Матице Српске.

Седница је јавна.

У Новом Саду, 19. августа (1. септембра) 1910.

Председник Матице Српске:
А. Хаџић с. р.

ПОЗИВ

У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ МАТИЦЕ СРПСКЕ.

Господа почасни и редовни чланови Матице Српске умољавају се, да изволе доћи у главну скупштину Матице Српске, која ће бити у уторак 31. августа (13. септембра) о. г. у 9 часова пре подне у великој дворани овд. гранд-хотела Речеја (Мајера).

У Новом Саду, 20. августа (2. септембра) 1910.

Председник Матице Српске:
А. Хаџић с. р.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
За уредништво одговара: **Тоша Грујић**

ОГЛАСИ.

Дајем на знање, да сам отворио своју

адвокатску канцеларију

у Вел. Кикинди,

Српска улица, на ћошку преко пута од поште и лечника Симића (кућа где уд. Пачу).

Потребујем једног писара.

Др. Светислав Михајловић
адвокат.

434 2 3

Галантеријска кратке робе мушких шешира трговина

М. П. Бикара

У СОМБОРУ,

потребује **2 млађа помоћника**, који могу одмах ступити. Знање мађарског језика је нужно. 439 1-2

ПРОМЕСЕ

4% Потиско-Сегединске срећке
од год. 1880.

Главни згодитак
К 180.000·—

5 згодитак а по К 2.000·—, 5094 згодитак а по К 240·—

Жребање 1. октобра 1910.

ЦЕНА К 8·—

издаје
МЕЊАЧНИЦА
ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА
у Новом Саду.

222 2—

*) Поштом шаљемо промесе само кад нам се новац унапред пошаље заједно са 35 пот. за поштарину.

Др. Лаза Марковић
лекар

вратио се с пута и прима болеснике у свом стану (Нови Сад, Деаков трг 3.) од 11—12 и од 3—4 сах.

437 2—3

Грађевински и инжињерски биро

Браће Матића

инжињера и градитеља

у Новом Саду

Верешмартијева ул. бр. 12 а.

Примамо израду скица и нацрта, приближних и детаљних прорачуна за градњу сваковрсних нових зграда (куће за станове, школе, цркве и т. д.), те за преоправку старих. Израђујемо приближне и детаљне пројекте за градска инжињерска уређења као: регулаторне основе, канализације, водоводе и т. д. Предузимамо извођење свих горњих послова. Пројекте за градње, које смо предузели, израђујемо бесплатно иначе наплаћујемо их по ценама удружења угарских инжињера и архитекате или по погодби. 438 1-3

ПРЕУЗИМАЊЕ РЕЧЕИЈЕВА ХОТЕЛА.

ЈОВАН ЛАНГ, досадањи кувар код Речеја, који је практиковао у ово- и ино-земских хотелима своју струку, преузео је са 1. септембром т. год. рестаурацију, пивницу и редуту Речеијева хотела.

Препоручује се за приређивање банкета за разне свечаности и сватове по врло умереној цени.

Нарочито препоручује своју добру кујну и изврсно пиво и добра чиста природна вина.

Моли за што многобројнију посету п. н. публике. 435 2-5

Књижевни оглас.

Нова књига

Беседе дра Михаила Полита Десанчића

III. део, прва књига, изашле су из штампе и разашиљу се претплатницима и књижарима. Цена је **4** круне, а поштарина 30 фил. Наруџбине уз готов новац шаљу се на штампарију деоничарског друштва „Браника“ у Новом Саду. У тој новој књизи садржани су они важни говори против Апоњијевога школскога закона, и против железничке прагматике у Хрватској. — Садржани су у тој књизи и некролози Светозару Милетићу и Змају Јовановићу. Пријатељи се умољавају да ову књигу што више распростиру.

Хотел „БЕЛА ЛАЂА“

ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,

модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.

Точи прастаро Urquell ПИЛЗАНСКО ПИВО. 232 46-150

ПАРФИМЕРИЈА
ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД
Кошут Лајошева ул. бр. 25 у дворишту у фотогр. атељеру.

Главно заступство „KODAK“, фотографских апарата за г. г. аматере и хигијенских завоја. 106 122-

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«